

3. Свінцицька О. М. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / О. М. Свінцицька – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 232 с.
4. Близнюк С. В. Маркетинг в Україні: проблеми становлення та розвитку / С. В. Близнюк. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», 2003. – 384 с.
5. Близнюк С. В. Стратегічний маркетинг торговельної фірми / С. В. Близнюк. – К.: Логос, 1998. – 146 с.
6. Навчальний посібник з основ маркетингу / [Г. В. Магалецький, П. Г. Білоконний, М. В. Рудюк, О. А. Мельничук]. – К.: Фірма «Новація ЛТД» 1994, – 168 с.
7. Войчак А. В. Маркетинговий менеджмент: підручник / А. В. Войчак – К.: КНЕУ, 1998. – 268 с.

Summary. A study of the essence of marketing policy of enterprises as a set of measures aimed at improving the efficiency of sales. The main sales marketing system. Formed the basic principles of marketing policy of the company.

Key words: sales policy, marketing, sales.

УДК 334.012.23

Кушнір О.К.,

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський

МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

У статті розглянуто умови діяльності малих підприємств в Україні та визначено основні проблеми їх розвитку. Проаналізовано фактори, що негативно впливають на темпи росту малого бізнесу. Запропоновано шляхи ефективного розвитку малого підприємництва.

Ключові слова: малий бізнес, суб'єкт господарювання, підприємницька діяльність, мале підприємництво.

Постановка проблеми. В ринкових умовах господарювання структуроутворюючу роль відіграє мале підприємництво. Процеси становлення малого бізнесу в Україні розпочалися з початком незалежності, однак його функціонування та розвиток мають певні труднощі. Головною перешкодою на шляху розвитку малого підприємництва є відсутність ефективних механізмів його підтримки з боку держави. Однак зворотною стороною нерозвиненості сектора малого бізнесу є наявність потенціалу для його зростання, створення робочих місць та інновацій, у випадку вибору правильної державної політики. Тому особливої актуальності набуває аналіз проблеми розвитку малих підприємств в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд наукових праць і публікацій останніх років свідчить про актуальність даної проблеми. Дослідженням цього питання займалися такі вчені як З. С. Варналій, К. О. Ващенко, В. Є. Воротін, В. М. Геєць, О. В. Кужель, Ю. Б. Іванов, О. Ю. Мазур, І. І. Сахарцева, Л. В. Таратута та інші. Разом з тим, ця проблема залишається відкритою так, як в своєму розвитку суб'єкти малого підприємництва зіштовхуються з багатьма факторами, що впливають на їх стан та розвиток.

Формування цілей статті. Метою даної статті є дослідження стану і тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні, оцінка основних недоліків росту та визначення перспектив розвитку.

Основний матеріал дослідження. Мале підприємництво є одним із основних інструментів розвитку національної економіки з ринковим механізмом господарювання. Малий бізнес становить основу дрібнотоварного виробництва; встановлює темпи зростання економіки, структуру та якісну характеристику внутрішнього валового продукту, ступінь демократизації суспільства; сприяє структурній перебудові економіки, швидку окупність витрат, свободу ринкового вибору; забезпечує насичення ринку товарами та послугами, реалізацію інновацій, додаткові робочі місця; характеризується високою мобільністю, раціональними формами управління; формує соціальний прошарок підприємців-власників, основу середнього класу; сприяє ослабленню монополізму, розвитку конкуренції [1, с. 127].

Функціонування малого підприємництва визначає принципи взаємодії держави і ринку на мікрорівні. Наукові засади успішного функціонування малого підприємництва в національній економіці, сформульовані І. Власенком, схематично зображено на рис. 1.

Рис. 1. Наукові засади успішного функціонування малого підприємництва.

Джерело: складено з використанням [2, с. 8].

Взаємозв'язок держави і малого бізнесу здійснюється на взаємовигідній основі та має довгостроковий характер. При цьому роль держави полягає у забезпеченні високого рівня конкурентоспроможності національної економіки, проведенні прозорої, стабільної, ефективної податкової та регуляторної політики, створенні рівних сприятливих умов для розвитку різних форм бізнесу, включаючи малий, а також всебічній підтримці підприємництва та приватної ініціативи. Саме малі підприємства забезпечують розвиток економічної системи країни та наближають її до споживачів. Підприємництво здатне вирішувати такі економічні завдання, як створення в країні конкурентного середовища, залучення приватного капіталу і зовнішніх інвестицій, а також удосконалення наявних технологій виробництва. Водночас ці підприємства виконують найважливішу роль у державі – надають громадянам країни робочі місця, створюють реальні джерела їх доходів, забезпечують виробництво товарів, виконан-

ня робіт і надання послуг для населення за доступними цінами та збільшують дохідну частину бюджетів різних рівнів.

На тенденції розвитку малого підприємництва в Україні безпосередньо впливає негативна динаміка основних макроекономічних показників. Зокрема, спад ВВП призвів до зменшення внутрішніх фінансових ресурсів держави, обігових коштів у суб'єктів підприємницької діяльності, зниження купівельної спроможності населення тощо.

До основних макроекономічних чинників, які впливають на розвиток малого підприємництва, слід віднести, передусім, обмеженість внутрішнього попиту та наявність кризи збуту на внутрішньому ринку у зв'язку з браком вільних фінансових коштів підприємств, зниженням реальних доходів населення, незначну інвестиційну активність, відсутність переливу коштів з фінансового в реальний сектор економіки, обмеженість кредитів.

Сучасна макроекономічна кон'юнктура створює додаткові складнощі для малого бізнесу. Перша з них – недоступність грошей і висока вартість кредитних ресурсів. Кредитні ставки для бізнесу перевищують 25-30%, а отже, дозволити їх собі можуть лише високорентабельні підприємства. Банківські установи неохоче і вкрай рідко кредитують малий бізнес, ставлячись дуже підозріло до позичальників приватних підприємців, піддаючи їх різноманітним скрупульозним перевіркам. Друга проблема – низька купівельна спроможність населення, зміна пріоритетів / стратегій поведінки споживачів і, як наслідок, зниження обсягів продажів. У вітчизняного покупця мало грошей, він не хоче з ними розлучатися, і все частіше орієнтується на зменшення витрат: знижки, розпродажі, дешевший товар, більш тривале використання товару. Але розпродажі та знижки можуть дозволити собі лише великі ринкові гравці. Для малих підприємств ці маркетингові інструменти малодоступні. Як наслідок торговий сегмент ринку монополізується, при тому, що в торгівлі і послугах в Україні зайняті 64% приватних підприємців. Третя проблема – криза ліквідності і криза неплатежів. Малий бізнес сьогодні існує за умов, коли він винен контрагентам і контрагенти винні йому. З багатьма контрагентами доводиться працювати в борг, під розписки, бартер тощо. Реальних платежів дуже мало, гроші в системі не циркулюють [3].

Сьогодні в Україні спостерігається тенденція до зростання кількості суб'єктів малого підприємництва, що свідчить про розвиток цього сектору економіки, однак питома вага малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) суб'єктів господарювання – юридичних осіб станом на початок 2014 р. становила 16,6%, тоді як в європейських країнах цей показник коливається в межах 25–60% [4].

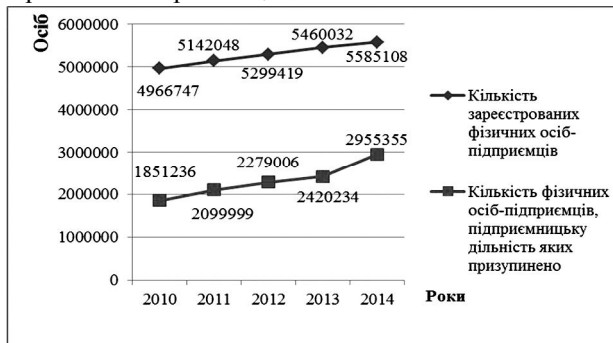

Рис. 2. Динаміка показників державної реєстрації суо єктів малого підприємництва та припинення їх діяльності (за матеріалами Державної реєстраційної служби України)

Реєстраційні дані щодо фізичних осіб-підприємців показують, що темпи зупинення діяльності суб'єктів малого бізнесу набагато швидші, ніж темпи відкриття нових суб'єктів господарювання. У 2014 р. темпи приросту кількості зареєстрованих фізичних осіб-підприємців по відношенню до 2013 р. становили – 2,29%. Тоді, як темпи приросту кількості фізичних осіб-підприємців, підприємницьку діяльність яких призупинено, становили – 22,11%. Розвиток малого підприємництва є досить нерівномірним у територіальному розрізі України, що пояснюється регіональними відмінностями у розвитку видів економічної діяльності.

Існують фактори, які визначають слабкість життєдіяльності малого бізнесу та його нестійкість. До них можна віднести: низький управлінський рівень; низький рівень технічної озброєності; відсутність системи самоорганізації, у той час як більшість зарубіжних малих підприємств працює в умовах субпідряду, франчайзингу тощо; обмеженість фінансових ресурсів; нестабільність доходів; слабе сегментування власної частки ринку; високу вразливість до несприятливих економічних факторів (інфляції, податкового тиску, циклічних коливань тощо); швидкість збанкрутування; конкуренції великих корпорацій; адміністративні перешкоди; вузьке коло споживачів та постачальників; брак дієвої підтримки з боку держави; великі фізичні та психічні навантаження; недосконале управління персоналом [5].

Значною перешкодою у розвитку малого бізнесу є діюча система адміністрування касових апаратів, що створює корупційні можливості для фіскалів та перекладає на плечі підприємців всі ризики, пов'язані з її обслуговуванням і можливими збоями при передачі звітності.

Європейський Союз допомагає малому бізнесу за допомогою кредитних гарантій, компенсації витрат на виплату відсотків по позиках, інвестицій в акціонерний капітал. А в Україні поки що подібні програми підтримки та розвитку підприємництва існують здебільшого на папері, а підприємцям залишається сподіватися тільки на себе. З одного боку, держбюджет, як і вся система державних і комерційних банків, переживає не найкращі часи. З іншого, обмежений доступ до фінансування – сама нагальна проблема українських підприємців, особливо з урахуванням складної економічної ситуації.

Тому основними умовами розвитку малого підприємництва повинні стати:

- стабільність економічної та соціальної політики держави, яка є джерелом упевненості підприємців у тому, що вони не стануть жертвами кон'юнктурних політичних рішень;
- позитивна громадська думка – ставлення до підприємництва як до одного з престижних видів діяльності;
- подальший розвиток інфраструктури підприємства;
- ефективна система захисту інтелектуальної власності;
- спрощення процедур регулювання підприємницької діяльності з боку державних органів.

Це підтверджує необхідність пошуку наступних шляхів вирішення існуючих проблем:

- 1) розробити адекватну сучасним реаліям нормативно-правову базу, особливо в податковій сфері, яка б сприяла розвитку малого бізнесу в Україні;
- 2) здійснити інформаційно-консультуючу кампанію на загальнодержавному і місцевому рівнях з метою ознайомлення підприємців з їхніми правами та обов'язками;
- 3) розробити навчальні програми, посібники з питань підприємництва та менеджменту;

- 4) створити ефективну систему підготовки і перекваліфікації підприємців і менеджерів;
- 5) створити ефективні фінансово-кредитні та інвестиційні механізми підтримки малого бізнесу, зокрема потрібно переглянути не стимулюючу систему кредитування комерційних банків;
- 6) зменшити кількість контролюючих органів, які часто дублюють функції один одного;
- 7) створити сприятливий інвестиційний мікроклімат для вкладення іноземного капіталу;
- 8) докласти всіх зусиль для формування нового типу економічного світогляду сучасного громадянина;
- 9) обмежити вплив монопольних утворень з метою забезпечення вільного ціноутворення і зменшення їх тиску на малі підприємства.

Висновки. Отже, мале підприємництво відіграє важливу роль в економіці нашої країни, бо є невід'ємною частиною соціально-економічної системи, забезпечує стабільність ринкових відносин та високу ефективність виробництва шляхом глибокої спеціалізації та кооперації. Проте його нормальний розвиток можливий лише за наявності виваженої системи державно-правових заходів. Сприяти його розвитку можна лише шляхом поєднання, комбінування різних методів, засобів регулювання й підтримки, головними серед яких є такі: фінансово-кредитна підтримка (передбачає прямі гарантовані позики, цільове субсидіювання, цільове бюджетне фінансування); сприятлива податкова політика (передбачає пільгове оподаткування, надання права прискореної амортизації); створення політики структурних перетворень, при якій основні зусилля держави будуть спрямовані на зміну економічної структури всього господарського механізму з метою гармонізації вітчизняної економічної практики зі стандартами, поширеними у країнах-членах ЄС; оптимізація та прискорення процесів формування зовнішньоекономічного механізму інтеграції України у світові структури, як логічне завершення реформування соціально-економічного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Збарський В. К. Менеджмент малого та середнього бізнесу: навчальний посібник / В. К. Збарський – К.: ДАКККіМ, 2006. – 361 с.
2. Власенко І. В. Функціонування малих підприємств в економіці України: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / І. В. Власенко; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельниц., 2006. – 20 с. – укр.
3. Офіційний веб-сайт Yasno Research & Consulting Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yasno-group.com/ua/>.
4. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Васильєва Д. В. Актуальні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні / Д. В. Васильєва // Механізм регулювання економіки, 2011. – №3. – С. 188-196.

Summary. *The conditions of small businesses in Ukraine and the main problems of development considered in the article. Was an analyzed factor affecting the rate of growth of small business. Effective ways for small business was proposed.*

Key words: *small business, subject of manage, business activities, entrepreneurship.*